

Ime in grob

Spominska slovesnost na Teharjah in začetek pokopa umorjenih v Hudi jami

Nova Slovenska zaveza in župnijski urad Teharje sta v Spominskem parku Teharje v nedeljo, 2. oktobra, organizirala obletno spominsko slovesnost. Letošnja je bila v znamenju nove bolečine ob spoznanju, da bo »država« umorjene iz rudnika Huda jama pokopala v oddaljenem Mariboru.

DVOJNI ZLOČIN

Mašo je daroval celjski škof Stanislav Lipovšek, ki je spomnil, da se je tu zgodil dvojni zločin. »Prvi, najbolj grozljiv, ko so sem pripeljali in tu in na bližnjih moriščih pobijali nedolžne žrtve. Ko so njihova mrtva telesa polili z žlindro in prekrili s smetmi, se je zgodil drugi zločin, ker rajnim niso vzeli le življenja, ampak tudi njihovo človeško dostojanstvo, ko so jih izenačili s smetmi in odpadki. Tretji zločin bi se zgodil, če bi mi pozabili na te žrtve in ne storili vsega, kar je v naši moči, da se na tem in na še več kot 600 drugih znanih in neznanih moriščih po naši domovini izvrši človeško-civilizacijski in tudi krščanski proces, ki je v tem, da bodo vse žrtve poveljnih pobojev dobile svoje ime in grob. Ne v rudniških rovih, strelskih jarkih in v breznihih, ampak na primerno dostopnem kraju, kjer jih bodo lahko obiskali sorodniki ter se z njimi človeku primerno in dostojno srečevali, zanje molili ter se od njih poslavljali.«

Izrekel je hvaležnost vladi in vsem pristojnim ustanovam, da se je z zakonom o prikritih vojnih grobiščih in pokopu žrtev vendarle začelo nekaj premikati v smeri spoštljivega urejanja grobišč, pokopa žrtev ter primerne obeležja za vse žrtve medvojnih in poveljnih pobojev. Poudaril je tudi, da kakor »smo na eni strani hvaležni vsem, ki so pripomogli, da so se te razmere vendarle začele urejati, tako moramo reči, da predstavniki katoliške Cerkve skupaj s sorodniki žrtev in z nekaterimi civilnimi nevladnimi ustanovami nismo zadovoljni z obstoječim načrtom pokopa žrtev in urejanja grobišč. Prepričani smo, da bomo z medsebojnim dogovorom uredili še nerešena vprašanja. Mnogi evropski narodi so to že storili. Tudi mi upamo in v ta namen še naprej molimo in delamo skupaj z narodnimi in mednarodnimi ustanovami, da bomo tudi v odnosu do žrtev medvojnih in poveljnih pobojev uresničili temeljne človekove pravice, ki so jih poznali že v antični dobi in so v vseh časih znamenje resnične kulture in civilizacije.«

Mašo na Teharjah je daroval škof Stanislav Lipovšek. Foto: Ivo Zajdela

Dejal je, da dobro vemo, da je pot do sprave dolgotrajen in zahteven proces. »Trebalo bo še opraviti zahtevne zgodovinske raziskave o vzrokih in razlogih, ki so privedli do medvojnega in povojnega nasilja. Ni druge poti. Če hočemo v vsej polnosti živeti našo sedanost in graditi prihodnost, se moramo pogumno soočiti in se spraviti z našo preteklostjo. Kristjani, učenci Jezusa Kristusa, smo tu še na poseben način nagovorjeni, da to dogajanje spremljamo z molitvijo ter hodimo po stopinjah Jezusa Kristusa, ki nam s svojo besedo in s svojim zgledom govori, da se krščanstvo začne v ljubezni in odpuščanju, ki zajema vse ljudi, prijatelje in sovražnike.«

DRŽATI DRŽAVO ZA BESEDO

Po maši je bil spominski program, med katerim je govoril predsednik Nove Slovenske zaveze Peter Sušnik. Dejal je, da je pred nami do zdaj najbolj resen in hkrati največji poskus države, da enega izmed največjih odkritih morišč uredi v skladu s civilizacijskimi normami zahodne krščanske kulture. »Sedem let po javnem odkritju rova sv. Barbare v Hudi jami pri Laškem je država lovila sapo in iskala pogum, da se s tem odkritjem sooči. Pri tem iskanju je državni aparat pozabil na ključno stvar: da je to naloga naroda in javnega dialoga. Reševalo se je tehnična vprašanja, pozabilo se je na čustva žalujočih sorodnikov.«

Pojasnil je (od nedavnega tudi kot član vladne komisije za ureditev morišč in grobišč), da je država sprejela načrt, po katerem bo množično morišče Huda jama v celoti raziskano, trupla pokojnikov (tudi iz jaškov) bodo iznesena, deležna ustrezne forenzične preiskave, z namenom, da bi bila zagotovljena možna identifikacija, ter posamično pokopana. Da bi se delo v jaških lahko začelo, je potrebno že najdene žrtve iz rudnika pokopati.

»Ali naj se z izkopom in pokopom žrtev čaka do ureditve Teharij?« se je vprašal in ponudil odgovor: »Protislovna ugibanja o identiteti žrtev in hkratno zagotovilo, da bo storjeno vse, kar forenzična stroka zna, da bodo trupla sledljiva, njihova identifikacija možna ter zavedanje, da smo kot katoličani dolžni mrtve pokopati, sta prevesili tehtnico na stran nadaljevanja del v rudniku Huda jama. Zaveza države je, da bo uredila Spominski park Teharje in ob koncu izkopa žrtev tu omogočila pokop njihovih identifikacijskih vzorcev. Seveda smo nejeverni: vajeni smo prelomljenih obljub, drugorazrednosti, prezira. Toda naša dolžnost je državo držati za besedo in ji ne nasprotovati v izvedbi častnih dejanj. Nevarnost je, da v tem slutimo prevaro in v pogrebu pokojnikov politično potegavščino. Morda se bojimo, da gre za poslednji udarec po mrtvih in klofuto živim sorodnikom. Kaj pa, če ne? Kdo bo v tem primeru dal odgovor pred Gospodom, če bomo krivi za nepokopane tisoče?«

Spomnil je, kar je že 25 let zapisano kot zaveza Nove Slovenske zaveze: razgrniti resnico in dokazati zločin nad mrtvimi; poiskati mrtve, jih krščansko pokopati in njihova imena zaznamovati. Dejal je, da so bili nekdanj za to, da žrtve iz morišč prenesejo v domače grobove, kjer bi bilo to mogoče. »Prizadevamo si, da bi v državno zavest stopile vse žrtve, ki družinskega groba ne bodo našle. Ta zavest lahko pride do izraza s častnim pokopom v glavnem mestu ter ustreznem spomeniku žrtvam revolucije. Sprevrženi spomenik, ki zdaj nastaja v središču Ljubljane, nas od tega oddaljuje.«

Vsem, ki zaradi upanja ali prepričanja, da v rudniku Huda jama leži njihov ljubljani in pogrešani sorodnik, in se ne strinjajo z odločitvijo države, da izkopane neidentificirane žrtve pokopljejo v Mariboru, je izrekel globoko obžalovanje, da kot civilna družba niso bili dovolj močni, da bi dosegli drugačno odločitev. Hkrati je izrazil svoje osebno prepričanje, da bo v danih razmerah to najhitrejša pot k potrditvi domnev, saj bodo lahko identifikacijo žrtev začeli prej, kot če bi čakali na ureditev Teharij.

S slovesnostjo ob rudniku Huda jama v ponedeljek, 3. oktobra (ob navzočnosti predsednika republike Boruta Pahorja in ministrice Anje Kopač Mrak), ki jo je opravil škof Stanislav Lipovšek, se je začel prenos umorjenih v rudniku Huda jama na pokopališče Dobrava pri Mariboru. Več na spletni strani *Družine*. ■ IVO ŽAJDELA

Pogrebna slovesnost ob začetku prenosa umorjenih iz rudnika Huda jama. Foto: Ivo Zajdela